

Anemiska och skrofulösa barn skulle få äta upp sig och bygga upp sin hälsa. Det var Agnes Lagerstedts ambition. Hon lyckades dock inte alltid få igenom sina idéer. De barn som kom till kolonierna var helt i händerna på föreståndarna - som inte alltid hade barnens bästa för ögonen

FOTO: ARKIV

AGNES LAGERSTEDT

Lärarinnan som sådde ett frö till Barnens ö

TULKA År 1884 kom folkskolläraren Agnes Lagerstedt som nyutbildad från småstaden till Hedvig Eleonoras folkskola i Stockholm. Hon förfasade sig över barnens situation. Hon tog med sig 18 av dem på ångbåten Roslagen till Tulka. De skulle få frisk luft, äta upp sig och bygga upp sin hälsa. Därmed sådde hon fröet till det som kommit att bli Barnens ö.

Sommaren 1884 tog den då 34-åriga folkskollärarinnan Agnes Hedvig Charlotta Lagerstedt ångaren Roslagen upp till Tulka i Herräng tillsammans med arton av de "klenaste" barnen från sin skolklass vid Hedvig Eleonora folkskola. Det var början till det som kommit att bli sommarlov för många tusen svenska barn varje år sedan dess.

För 75 kronor hyrde Agnes Lagerstedt en gård av en bonde i Tulka. Hennes avsikt var att trångbodda och magra barn som drog omkring på stadens gator skulle få frisk luft, äta upp sig och bygga upp sin hälsa.

Med sig hade Agnes sin kollega Bertha Sohlman.

"Med aderton små skyddslingar startade vi vår

sommarresa klockan åtta en junikväll med ångaren Roslagen. När vi på kvällen fått barnen lagda i lastrummet turades vi om att sitta i trappan dit ner och vaka över dem. Jag minns hur lyckliga vi kände oss den natten", skriver Agnes själv i ett porträtt.

Och hon fortsätter:

"Friska halmmadrasser randade golven rundt väggarna. Renlighet och trefnad härskade i varje vrå".

Redan året efter tog flera församlingar efter Agnes Lagerstedts initiativ. Det var församlingarna som var huvudmän för folkskolorna. Totalt startades då 18 kolonier - företrädesvis vid kusten. 1886 var antalet uppe i 23 kolonier som erbjöd totalt 494 barn en sommarvistelse vid havet. I princip alla hyrde in sig hos lokala bönder.

Ambitionerna höjdes. Böndernas boningar var inte längre tillräckliga. Olika mecenater och visionärer kom att engagera sig. En av dem var Claes Virgin som drog igång insamlingar med plomberade skrammelböser för att man skulle kunna bygga egna hus.

Det första huset som byggdes särskilt för Barnens dag, Sörgården på Lingslätö, byggdes 1905 av Öster-

Sjukstugan på Solbo, sedemera Wassbergs minne, 1923.

malms församling. Uddvretten och Backvretten är också tidiga stugor.

1909 bildades Barnens Dagföreningen vars syfte var att samla pengar till skollovskolonier. Den blev en paraplyorganisation som arrangerade festliga insamlingar, lotterier och jippon som skulle locka vanliga medborgare att skänka en slant. Stora donationer spädde på kassan. Därmed gick också verksamheten in i ett nytt expansivt skede.

Lingslätö i Vaddö församling hade tidigare köpts in av bolaget Samnäs AB, som tänkt låta Roslagsbanan gå ända dit och som även ville bygga ett havsbad där. Planerna gick i stöpet och bolaget ville sälja. Barnens dag-

föreningen fick 1911 köpa området för 50 000 kronor.

På Lingslätö fanns sedan tidigare två kolonier, Östergården och Västergården som drevs av Östermalms skollovskoloniförening. Nu införlivades dessa i Barnens ö med ytterligare tre kolonier, Vretarna, Stugorna och Solbo samt en sjukstuga som 1912 invigdes under pompa och ståt.

Barnens Dagföreningen fortsatte expandera tack vare donationer. Bland annat skänkte Hulda Cervin 5 000 kronor, till minne av sin 50-årsdag, för bygge av Cervinska hemmet 1913. Genom ytterligare donationer har sedan flera kolonier tillkommit, till exempel Wassbergs minnen och Assö-

gården. Strandhem på Granö, där Leif Klitze var åren 1946 till 1949, byggdes till exempel 1921-22 av byggmästare Johan Nilsson, arkitekt E Borell, åt Wasastadens skollovskolonier.

År 1980 övergick Barnens ö till stiftelsen Barnens dag, som drivs av Stockholms stad. I dag finns det 400 byggnader på Barnens ö, 3,3 mil stränder och hela koloniområdet omfattar omkring 650 hektar.

Agnes Lagerstedt grundade redan tidigt kolonin Fjällbacka på Vaddö. Där fanns hon i en intelligande stuga på somrarna fram till sin död 1939. Det var dock inte alla som uppskattade hennes gärning.

Petter som idag skulle ha varit över 90 år, berättade i en intervju på 1990-talet, att han tillbringade sex somrar där, 1931-1937 med uppehåll 1936 då han lyckades övertala sina föräldrar att slippa,

För honom var de sex somrarna på Fjällbacka en plåga. Petter avskydde den kränkande behandling som han och de andra fick utstå. I brist på vuxet ledarskap var det djungelns lag som rådde. Fasan började redan på båten upp till kollot.

"Jag tyckte det var så hemskt. Resan tog åtta tim-

"När vi på kvällen fått barnen lagda i lastrummet turades vi om att sitta i trappan dit ner och vaka över dem. Jag minns hur lyckliga vi kände oss den natten."

Agnes Lagerstedt

mar. Vi fick inte gå upp på däck, det var avsett för andra... Disciplin alltså, ungar, koloniungar skulle hållas därefter..."

Hans smärtsammaste minne gällde hans lillebror som 1935 var 4,5 år och inte förmådde sig att svälja den klimpiga gröt som serverades. Lillebror kräktes. Då tvingade kolleledaren honom att äta upp såväl gröt som kräk.

"De sa att han kräktes av elakhet. Hur kräkas av elakhet", undrade Petter som alltså 60 år senare fortfarande mindes denna episod med fasa.

Text
Grethel Hjuoberger
0176-795 82
grethel.hjuoberger@mittmedia.se